

Styret i Bærum Kommunale Pensjonskasse
Postboks 700
1304 SANDVIKA

VÅR REFERANSE
22/6351

DERES REFERANSE

DATO
20.06.2023

Tilsynsrapport

Finanstilsynet gjennomførte stedlig tilsyn i Bærum Kommunale Pensjonskasse 28. september 2022. Temaet for tilsynet var pensjonskassens system for styring og kontroll på overordnet nivå, kapitalforvaltningsområdet og forsikringsområdet, samt pensjonskassens risikoeksponering og kapitalisering.

Til grunn for tilsynsrapporten ligger Finanstilsynets foreløpige rapport av 15. februar 2023 og styrets svar av 21. april 2023.

Finanstilsynet har følgende merknader etter tilsynet:

1. FORHOLD KNYTTET TIL RISIKONIVÅ OG KAPITALISERING

Finansielle stilling

Nivået på pensjonskassens kapitalmål

Styret har økt nivået på pensjonskassens kapitalmål (risikoappetitt) fra at solvenskapitaldekningen skal overstige 125 prosent til at dekningen skal være over 150 prosent. Finanstilsynet registrerte imidlertid at styrets risikotoleransegrense ("rød-sone") hvor tiltak skal gjennomføres, var uendret på 110 prosent. Finanstilsynet stilte i foreløpig rapport spørsmål ved om styrets etablerte risikotoleransegrense for solvenskapitaldekningen på 110 prosent før tiltak skal gjennomføres, er forsvarlig.

Det følger av styrets svar at styret vurderer at målsetningen om solvenskapitaldekning over 150 prosent i kombinasjon med etablert handlingsregel om vurdering av tiltak ved overgang til gul sone, gjør det forsvarlig å ha en nedre grense for når tiltak skal gjennomføres på 110 prosent. Styret viser til at handlingsreglene innebærer at styret skal vurdere tiltak allerede når solvenskapitaldekningen faller under 150 prosent, og at handlingsreglene gir ønsket fleksibilitet for vurdering og gjennomføring av hensiktsmessige tiltak for å unngå å komme i rød sone. Styret påpeker videre at det i forbindelse med årlig egenvurdering av risiko (ORA) vil bli gjennomført sensitivitetsanalyser av ulike tiltak som kan være aktuelle for å forbedre solvenskapitaldekningen. Dette skal gjøre styret og administrasjonen kjent med effekten av ulike risikoreducerende tiltak, noe som vil bidra til at tiltak kan iverksettes raskt og effektivt ved brudd på toleransegrenser.

Finanstilsynet anser et nivå på 110 prosent for når tiltak skal gjennomføres som lavt, og at det å gjøre seg kjent med effekten av ulike risikoreducerende tiltak ikke kan kompensere for dette. Finanstilsynet legger til grunn at styret sikrer at nødvendige tiltak gjennomføres til rett tid.

Nærmere om eiendomseksponeringen i selskapsporteføljen

Finanstilsynet registrerte at eiendom utgjør over 90 prosent av selskapsporteføljen, hvorav den vesentligste delen av eksponeringen er mot ett bygg (Kommunegården). Finanstilsynet antok at rehabiliteringen av bygget har økt risikokonsentrasjonen ytterligere. Eiendomseksponering inkluderes ikke i beregningen av kapitalkravet for konsentrasjonsrisiko, men Finanstilsynet forventer at pensjonskassen gjør egne vurderinger av konsentrasjonsrisiko i eiendomsporteføljen. Finanstilsynet ba i foreløpig rapport om styrets vurdering av konsentrasjonsrisikoen i eiendomsporteføljen og om sammensetningen av selskapsporteføljen er forsvarlig sett i forhold til risikospredning og likviditet.

Det følger av styrets svar at styret er innforstått med at porteføljen av direkte eide eiendommer gir konsentrasjonsrisiko, men vurderer at dette samlet sett er forsvarlig. Styret viser til redegjørelsen om Kommunegården i rapportens punkt 2.2.1 og framhever særlig at Bærum kommune representerer en meget lav motpartsrisiko. Styret opplyser at i forbindelse med oppgradering av bygget ble det gjennomført egne vurderinger av konsentrasjonsrisiko i eiendomsporteføljen og at størrelsen på Kommunegården i forhold til selskapsporteføljen og totalporteføljen ble vurdert i styrets strategigjennomgang i desember 2022. Finanstilsynet registrerer at konsentrasjonsrisiko i eiendomsporteføljen nå inngår i pensjonskassens månedlige interne estimater for solvenskapitalkravet og at dette også inkluderes i den kvartalsvis offisielle rapporteringen til Finanstilsynet. Finanstilsynet vil bemerke at rapporteringen til Finanstilsynet skal være basert på kravene definert i forskrift og i veiledningen for rapporteringen, men at det bør opplyses om vesentlige forhold i rapportens kommentarfelt. Finanstilsynet tar til etterretning at styret vurderer at pensjonskassens tilleggsberegning av konsentrasjonsrisiko ikke gir vesentlige utslag for pensjonskassens soliditet.

Styret viser videre i sitt svar til at sammensetningen av selskapsporteføljen ikke er ulik slik den var når Finanstilsynet behandlet pensjonskassens konsesjonssøknad i desember 2014. Styret viser til at et forhold som da ble omtalt var vurdering av tiltak for å øke likviditeten i porteføljen. Styret viser i den forbindelse til faste årlig egenkapitalinnskudd fra Bærum kommune og mulighet for ekstraordinære kapitalinnskudd. Styret framhever at dette er forhold som har og vil bidra til økt likviditet i selskapsporteføljen. Styret påpeker at selskapsporteføljen inneholder to andre eiendommer med langsiktige leiekontrakter med Bærum kommune og at styret eventuelt vil kunne vedta at disse eiendommene overdras til kollektivporteføljen, dersom det vurderes at dette vil gi en bedre total allokering.

Finanstilsynet legger til grunn at styret løpende vurderer om sammensetningen av selskapsporteføljen er forsvarlig sett i forhold til risikospredning og likviditet.

2. FORHOLD KNYTTET TIL STYRING OG KONTROLL

2.1 Overordnet styring og kontroll

2.1.1 Strategi og overordnede retningslinjer

Overordnet strategi

Finanstilsynet forventer at styret har etablert et overordnet strategidokument hvor mål og strategier for virksomheten framgår, hvor det defineres en klar overordnet risikoappetitt og risikotoleranse-grenser og hvor øvrige styrende dokumenter klart forankres. Strategiene bør sikre helhetlig risikostyring. Pensjonskassens strategier og øvrige styrende dokumenter bør jevnlig vurderes av styret.

Styret gir i sitt tilsvar utfyllende kommentarer til pensjonskassens planprosess. Finanstilsynet registrerer at styret opplyser at det ytterligere har tydeliggjort planprosessen i det overordnede strategidokumentet hvor det framgår at styret skal behandle de sentrale strategidokumentene årlig og de øvrige dokumentene og retningslinjene jevnlig. Finanstilsynet registrerer at styret årlig skal vedta et årshjul som viser tidspunkt for behandling av sentrale strategidokumenter og instruksjer.

Risikostrategi mv.

Styret bør utarbeide en risikostrategi og retningslinjer for pensjonskassens system for risikostyring og internkontroll.

Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at styret har funnet det hensiktsmessig å omtale årlig internkontroll i risikostrategien, og at styret ved siste revisjon av risikostrategien har vedtatt at det skal utarbeides egne retningslinjer for internkontroll og at dette planlegges behandlet i løpet av 2023.

Styrets risikoappetitt og risikotoleransegrenser

Finanstilsynet registrerte at pensjonskassen i sin risikostyring gjennomgående legger til grunn solvenskapitaldekningen med overgangsregelen. Finanstilsynet påpekte at solvenskapitaldekningen uten overgangsregelen viser faktisk risiko og forventer at dette risikomålet integreres i pensjonskassens risikostyring. Finanstilsynet registrerte imidlertid at for Bærum Kommunale Pensjonskasse har solvenskapitaldekningen med og uten overgangsregelen gjennomgående vært identiske.

Det følger av styrets svar at det i risikostrategien er uttrykt en klar målsetting om at solvenskapitaldekningen skal være over 150 prosent uten bruk av overgangsregelen. Styret påpeker at dette også gjelder de underliggende toleransegrensene. Finanstilsynet vil bemerke at det siste ikke klart framgår av dokumentet. Finanstilsynet tar til etterretning at styret vurderer at dette målet er integrert i pensjonskassens risikostyringssystem ved at all oppfølging, analyser og rapporter er knyttet til solvenskapitaldekningen uten overgangsregelen.

Forskrift om pensjonsforetak § 22 (Risikostyring og internkontroll) første ledd stiller krav til hva systemet for risikostyring minst skal omfatte, herunder relevante faktorer knyttet til miljø, sosiale forhold og foretaksstyring. Finanstilsynet ba i foreløpig rapport styret redegjøre for hvordan bærekraftsrisiko (særlig klimarisiko) er dekket i pensjonskassens system for risikostyring.

Det følger av styrets svar at klimarisiko er dekket i pensjonskassens reviderte risikostrategi. Styret opplyser at pensjonskassen årlig skal vurdere klimarisiko knyttet til kapitalforvaltningen og at dette

ble gjennomført første gang i internkontrollrapporten for 2022 hvor klimarisiko er en del av risikobildet og inngår i tiltaksplanen. Finanstilsynet tar styrets redegjørelse til etterretning.

Kapital- og beredskapsplan

Finanstilsynet vurderte at pensjonskassen bør basere nivået på tiltakssonene på sensitivitetsberegninger, scenarioanalyser eller lignende for å sikre at risikotoleransegrensene er i tråd med styrets risikoappetitt og etablerte handlingsregler/tiltak. Finanstilsynet ba i foreløpig rapport styret redegjøre for hvordan risikotoleransegrensene er fastsatt.

Det følger av styrets svar at pensjonskassens risikotoleransegrenser er fastsatt med utgangspunkt i lovkravet og styrets beslutning om å ta moderat risiko. Styret framhever at det fra etableringen av pensjonskassen har vært opptatt av over tid å bygge kapitalbuffer som øker den risikobærende evnen. Styret viser til at det jevnlig har mottatt analyser som har vist utviklingen i pensjonskassens risikobærende evne og løpende har vurdert nivået opp mot styrets etablerte risikoappetitt, og at sensitivitetsberegninger og scenarioanalyser har inngått som en del av vurderingsgrunnlaget ved revisjon av sentrale strategidokumenter. Finanstilsynet tar til etterretning at risikotoleransegrensene vil bli diskutert i forbindelse med gjennomføring av ORA.

Finanstilsynet registrerte at det i risikostrategien følger en liste over mulige tiltak. Finanstilsynet vurderte at tiltakene ytterligere bør konkretiseres for å sikre god beredskap. Det vil kunne innebære avklaring med arbeidsgiverforetakene om hvilke tiltak som vil være aktuelle i en krise, og avklaring av hva som formelt kreves for å gjennomføre det aktuelle tiltaket. Pensjonskassen bør kartlegge mulig effekt av det enkelte tiltaket. Etter Finanstilsynets vurdering er det naturlig å gjøre slike vurderinger i foretakets prosess for egenvurdering av risiko (ORA).

Finanstilsynet registrerer at styret er enig i at tiltakene bør konkretiseres for å sikre god beredskap. Styret opplyser at det har inntatt bestemmelser i risikostrategien om at hvis styret beslutter å iverksette tiltak, skal det gjennomføres en analyse som viser effekten av ulike tiltak. Det er videre fastsatt at i forbindelse med årlig ORA skal det gjennomføres sensitivitetsanalyser hvor formålet er å oppdatere styret og administrasjonen om effekten av de ulike risikoreduserende tiltakene.

Finanstilsynet er av den oppfatning at pensjonskassen bør ha en klar strategi for oppbygning, bevaring og bruk av bufferkapital for alle deler av den ansvarlige kapitalen. Finanstilsynet registrerte fra kapitalforvaltningsstrategien at pensjonskassen hadde som langsiktig mål å ha et bufferfond i størrelsesorden 20 prosent av premiereserven. Videre hadde pensjonskassen en egenkapitalstrategi som del av kapitalforvaltningsstrategien, med overordnede mål for utviklingen av egenkapitalen. Finanstilsynet stilte i foreløpig rapport spørsmål ved om pensjonskassens gjeldende bufferkapitalstrategi er godt nok integrert i pensjonskassens overordnede strategier.

Styret viser i sitt svar til at pensjonskassen ble etablert uten kursreserver og med lave tilleggsavsetninger, og at styret har arbeidet systematisk og målrettet for å øke kursreservene fra oppstart. Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at styret har vedtatt nye retningslinjer for bufferfondet som er tatt inn i risikostrategien. Finanstilsynet legger til grunn at styret også videreutvikler dokumentert strategi for de øvrige delene av den ansvarlige kapitalen.

Fastsettelse av avsetning til eller bruk av bufferfond gjøres i forbindelse med regnskapsavleggelse ved årets slutt. Pensjonskassen kan ved fastsettelsen av årets avsetning til bufferfond, benytte en

annen prosentsats for grupper av kontrakter eller avstå fra å benytte overskudd på avkastningsresultatet til avsetninger til bufferfond, begrunnet i kontraktens behov for bufferfond. I vurderingen skal det tas hensyn til nivået på kontraktens beregningsrente, kontraktens eksisterende bufferfond og nivået på eventuelle andre buffere knyttet til eiendeler i kollektivporteføljen, kontraktens gjenstående løpetid og andre relevante forhold. Avsetningene til bufferfond skal innrettes på en måte som ikke fører til urimelig forskjellsbehandling og interessekonflikter mellom kunder og kunde grupper og mellom kunder og pensjonskassen. Pensjonskassen skal ha retningslinjer for fastsettelsen av avsetninger til og bruk av bufferfond. Finanstilsynet ba styret redegjøre for pensjonskassens retningslinjer for bufferfondet.

I styrets redegjørelse for pensjonskassens retningslinjer for bufferfond framkommer det at målsatt nivå på bufferfond per medlemsforetak er fastsatt ut fra medlemsforetakets årlige rentegaranti. Fremtidige avsetninger til bufferfond beregnes som et forhold til den garanterte renten per medlemsforetak. Det skal videre tas hensyn til innskutt egenkapital i vurdering av avsetninger til bufferfond. Styret vurderer at disse konkrete retningslinjene knyttet til oppbygging og anvendelse av bufferfond, basert på bidrag til soliditet, hindrer urimelig forskjellsbehandling. Styret viser til at i en offentlig pensjonskasse, blir medlemmenes rettigheter regulert uavhengig av resultater og oppbygging av buffer. Styret har også vedtatt retningslinjer om at resultater kan disponeres til premiefond. Finanstilsynet registrerer at styret vurderer at disse to forholdene sikrer at avsetningene til bufferfond ikke fører til interessekonflikter mellom pensjonskassens soliditet og tilordning av resultater til kundene og medlemmene. Finanstilsynet stiller spørsmål ved om retningslinjer for bufferfond som tar hensyn til det enkelte medlemsforetaks innskutte egenkapital i vurdering av avsetninger til bufferfond, kan føre til urimelig forskjellsbehandling og interessekonflikter mellom kunder og kunde grupper og mellom kunder og pensjonskassen. Finanstilsynet legger til grunn at styret videreutvikler sine retningslinjer for bufferfond.

Overordnede retningslinjer

Retningslinjer for interessekonflikter

Pensjonskassen bør ha retningslinjer for identifisering, vurdering og håndtering av interessekonflikter. Styret bør gjennom de styrende dokumentene og det etablerte avtaleverket sikre pensjonskassens faktiske uavhengighet fra arbeidsgiverforetak og leverandører.

Finanstilsynet registrerte at styret i den overordnede strategien har fastsatt retningslinjer for interessekonflikter, men stilte i foreløpig rapport spørsmål ved om retningslinjene gir tilstrekkelig føringer/rettledning for at interessekonflikter identifiseres, vurderes og håndteres på en hensiktsmessig måte. Finanstilsynet vurderer at det er god praksis at det på bakgrunn av etablerte retningslinjer utarbeides en oversikt over identifiserte mulige interessekonflikter og hvordan disse er vurdert og håndtert. Oversikten bør jevnlig oppdateres.

Det følger av styrets svar at styret er enig i at det er behov for å tydeliggjøre pensjonskassens regler knyttet til interessekonflikter. Finanstilsynet registrerer at styret derfor har tatt inn i pensjonskassens etiske regler beskrivelse av hvordan interessekonflikter kan oppstå, at pensjonskassen skal treffe alle rimelige tiltak for å identifisere potensielle interessekonflikter og organisere virksomheten slik at risikoen begrenses til et minimum. Styret opplyser at det årlig i forbindelse med ORA vil vurdere interessekonflikter og at det vil utarbeides interressentkart for pensjonskassen som vil presenteres for styret i forbindelse med halvårlige rapporter om internkontrollen.

Retningslinjer for egnethetsvurdering

Finanstilsynet viser til utvidet krets av nøkkelpersoner gjennom krav til kontrollfunksjoner og til bestemmelsene i forskrift om pensjonsforetak § 29 fjerde ledd. Ved utkontraktering av nøkkelfunksjoner til et foretak som ikke er under tilsyn fra Finanstilsynet eller tilsvarende tilsynsmyndigheter i et annen EØS-stat, skal personer som utfører nøkkelfunksjonene, fremlegge ordinær politiattest etter politiregisterloven § 40. Bestemmelsen er en hjemmel for å innhente politiattest for ansatte i slike foretak og kan ikke tolkes slik at det ikke skal innhentes politiattest når nøkkelfunksjoner er utkontraktert til foretak som er under tilsyn av Finanstilsynet eller en annen tilsynsmyndighet. Finanstilsynet la i foreløpig rapport til grunn at pensjonskassens retningslinjer nå er oppdatert i henhold til gjennomføringen av IORP II. Finanstilsynet ba styret redegjøre for endringene.

Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at styret vil revidere retningslinjene for egnethetsvurdering i juni. Finanstilsynet legger til grunn at retningslinjene vil oppdateres i henhold til gjennomføringen av IORP II.

Finanstilsynet registrerte at det følger av pensjonskassens retningslinjer at styremedlemmer og daglig leder umiddelbart skal underrette pensjonskassens styreleder dersom relevante endrede omstendigheter inntreffer. Finanstilsynet vurderer at det er god praksis at den enkelte jevnlig positivt bekrefter at det ikke foreligger slike endringer.

Det følger av styrets svar at styret i utgangspunktet finner det tilstrekkelig at den enkelte er pålagt å melde fra om det inntreffer forhold som vil kunne påvirke den enkeltes egnethet, men Finanstilsynet tar til etterretning at styret vil innta bestemmelser i tråd med Finanstilsynets anbefaling ved revidering av retningslinjene.

Retningslinjer for godtgjørelsesordninger

Forskrift om finansforetak og finanskonsern (finansforetaksforskriften) § 15-10 stiller krav til godtgjørelsesordninger i pensjonsforetak. Finanstilsynet legger til grunn at pensjonskassen har utarbeidet retningslinjer for godtgjørelsesordninger. Det følger av forskrift om pensjonsforetak § 29 (Utkontraktering) sjette ledd at dersom et pensjonsforetak har utkontraktert oppgaver til et foretak som ikke er underlagt regler om godtgjørelsesordninger skal det i utkontrakteringsavtalen framgå at bestemmelsene i finansforetaksforskriften § 15-10 om godtgjørelsesordninger gjelder tilsvarende for tjenesteyteren.

Finanstilsynet tar til etterretning at styret opplyser at det i inngått avtale om aktuærtjenester gjeldende fra 1. januar 2023 framgår at finansforetaksforskriften §15-10 om godtgjørelsesordninger gjelder for oppdragstaker.

2.1.2 Organisering og ansvarsforhold

Styret

Styrets egnevaluering mv.

Styret skal minst årlig evaluere sitt arbeid og sin kompetanse. Finanstilsynet anbefaler at egnevalueringen formaliseres ved at det foreligger et skriftlig grunnlag for styrets diskusjon basert på en anonymisert kartlegging blant styremedlemmene av alle relevante forhold knyttet til styrets arbeid, herunder arbeidsform, tidsbruk/prioritering og gjennomføringen av møter, og styrets

kompetanse. Finanstilsynet registrerte at styret i Bærum Kommunale Pensjonskasse jevnlig gjennomfører slike egnevalueringer.

Finanstilsynet fremhever betydningen av styrets evaluering av samlet kompetanse som grunnlag for opplæringstiltak. Finanstilsynet registrerte at styret i 2022 vedtok at det skulle utarbeides en rullerende kompetanseplan for styret og pensjonskassens ansatte. Finanstilsynet ba styret redegjøre nærmere for gjennomføringen av styrets vedtak om en kompetanseplan.

Finanstilsynet tar til etterretning at kompetanseplanen er under utarbeidelse og at den vil bli lagt fram for styret i forbindelse med styrets egnevaluering i juni 2023.

Finanstilsynet framhever betydningen av styrets evaluering av samlet kompetanse som grunnlag for utvelgelse av nye styremedlemmer. Finanstilsynet registrerte at fire styremedlemmer og et varamedlem oppnevnes av Bærum kommunestyre hvor kommunens eierutvalg er valgkomite. Finanstilsynet registrerte fra retningslinjen for egnethetsvurdering at styret i etterkant gjør en vurdering av egnethet som må vedtas med minimum 2/3 flertall. Finanstilsynet ba styret redegjøre for prosessen for valg av styremedlemmer i pensjonskassen, og hvordan prosessen sikrer tilstrekkelig samlet kompetanse i styret.

Det følger av styrets svar at styret opplever at kommunen er opptatt av at både de organene som innstiller styremedlemmer (eierutvalg og fagorganisasjoner) og de som endelig velger medlemmene (formannskap og fagorganisasjoner), har god kunnskap om pensjonskassens virksomhet. Styret opplyser at kommunen har oppnevnt en egen observatør i styret, som også er sekretær for eierutvalget som er valgkomité for kommunen, og at det gjennomføres jevnlig møter mellom kommunedirektøren og styreleder. Finanstilsynet tar til etterretning at styret ved siste endring i styresammensetningen i 2020, gjennomførte en vurdering av egnethet i tråd med pensjonskassens etablerte retningslinjer.

Organisering av virksomheten - Utkontraktering

Finanstilsynet legger til grunn at styret jevnlig vurderer alle sentrale avtaleforhold og om organiseringen av virksomheten er hensiktsmessig. Finanstilsynet ba styret redegjøre for pensjonskassens etablerte prosesser for jevnlig å vurdere om organiseringen av virksomheten er hensiktsmessig.

Det følger av styrets svar at styret i 2016 vedtok å iverksette en prosess for kontinuerlig å evaluere pensjonskassens driftsmodell og aktørene i daværende modell, og at prosessen førte til at styret vedtok et langsiktig målbilde for organiseringen. Styret opplyser at det på grunnlag av dette jevnlig har vurdert driftsmodellen. Finanstilsynet tar styrets redegjørelse til etterretning.

Uavhengige kontrollfunksjoner

Finansforetaksloven § 13-5 andre ledd stiller krav til uavhengige kontrollfunksjoner. Pensjonskassen skal sørge for at risikostyringsfunksjonen, aktuarfunksjonen og internrevisjonsfunksjonen utføres på en effektiv, objektiv og uavhengig måte, jf. forskrift om pensjonsforetak § 24. Personer som utfører den enkelte kontrollfunksjon skal rapportere til pensjonskassens styre om alle vesentlige forhold innenfor sitt ansvarsområde. Personer som utfører kontrollfunksjonene har, i tilfeller nærmere definert i forskrift om pensjonsforetak, plikt til å melde fra til Finanstilsynet.

Instruks

Finanstilsynet forventer at styret fastsetter en instruks for den enkelte kontrollfunksjon hvor funksjonens plikter og rettigheter framgår, herunder funksjonens uavhengighet og funksjonens interaksjon med styret. God praksis tilsier at en slik instruks foreligger før funksjonen eventuelt utkontrakteres. Instruksene bør jevnlig vurderes av styret.

Bærum Kommunale Pensjonskasse etablerte internrevisjonsfunksjonen i 2021 på bakgrunn av kravene i tidligere regelverk, herunder fastsatte styret en instruks for funksjonen. Finanstilsynet la i foreløpig rapport til grunn at instruksene er oppdatert og tilpasset reglene som gjelder fra 1. januar 2023, jf. særlig meldeplikten til Finanstilsynet. Finanstilsynet tar til etterretning at styret har oppdatert instruksene og inkludert meldeplikten.

Risikostyringsfunksjonen

Det følger av forskrift om pensjonsforetak § 25 at risikostyringsfunksjonen skal påse at risikoene knyttet til pensjonskassens virksomhet er identifisert, målt, styrt og overvåket og skal rapportere om disse til pensjonsforetakets styre.

Finanstilsynet registrerte fra mottatt melding om utkontraktering at Bærum Kommunale Pensjonskasse har utkontraktert risikostyringsfunksjonen. Finanstilsynet registrerte at pensjonskassen også har inngått avtale om investeringsrådgivning fra samme foretak. Finanstilsynet la til grunn at styret sikrer at risikostyringsfunksjonen utøves uavhengig av oppdragstakers investeringsrådgivning, og registrerte fra mottatt melding at det opplyses om at utkontrakteringsavtalen inneholder et eget punkt om funksjonens uavhengighet. Finanstilsynet la til grunn at styret løpende vurderer om risikostyringsfunksjonen er tilstrekkelig uavhengig.

Det følger av styrets svar at styret ved etableringen av risikostyringsfunksjonen var opptatt av at funksjonen var tilstrekkelig uavhengig. Styret opplyser at det ble innhentet en redegjørelse fra oppdragstaker, og at funksjonens uavhengighet er omtalt i avtalen og i funksjonens instruks. Finanstilsynet registrerer at det ikke er avtalt et fast antall timer for utøvelse av funksjonen, men at styret vurderer at oppdragets omfang er definert i instruksene og i avtalen. Finanstilsynet registrerer at honoraret for utøvelse av funksjonen ikke er spesifisert i avtalen, men inkludert i det samlede honoraret til oppdragstaker. Etter Finanstilsynets vurdering bør vederlaget for utkontrakteringen av risikostyringsfunksjonen klart framgå av utkontrakteringsavtalen for å tydeliggjøre funksjonens omfang og sikre funksjonens uavhengighet. Finanstilsynet ber styret vurdere å oppdatere avtalen. Finanstilsynet legger til grunn at styret løpende vurderer om risikostyringsfunksjonen er tilstrekkelig uavhengig.

Aktuarfunksjonen

Det følger av forskrift om pensjonsforetak § 26 at aktuarfunksjonen skal påse at pensjonskassens virksomhet til enhver tid blir drevet på en forsikringsteknisk ansvarlig måte. Herunder ligger kontroll- og kommunikasjonsansvar for pensjonskassens forsikringsavsetninger. Ansvarer omfatter både forsikringsmessige avsetninger i pensjonskassens regnskap og verdivurdering av forpliktelser i forenklet solvenskapitalkrav. Aktuarfunksjonen skal også uttale seg om pensjonskassens retningslinjer for tegning av forsikring og om pensjonskassens gjenforsikringsordninger er tilstrekkelige. Aktuarfunksjonen har et særskilt ansvar for å påse at tilordning av avkastning og overskudd ved forvaltning av midler samt overskudd på risikoresultat skjer i henhold til

forsikringsvirksomhetsloven. Aktuarfunksjonen skal ellers bidra til effektiv gjennomføring av risikostyringssystemet.

Finanstilsynet registrerte fra mottatt melding om utkontraktering at Bærum Kommunale Pensjonskasse har utkontraktert aktuarfunksjonen. I meldingen legges det vekt på krav til aktuarfunksjonens uavhengighet, spesielt i forholdet til utøvende aktuar. Finanstilsynet registrerte at det forhold at aktuarfunksjonen og utøvende aktuar er organisert i samme juridiske enhet, har vært diskutert i styret. Finanstilsynet la til grunn at styret løpende vurderer aktuarfunksjonens uavhengighet.

Det følger av styrets svar at styret ved etableringen av aktuarfunksjonen var opptatt av at funksjonene var tilstrekkelig uavhengige av hverandre. Styret opplyser at det ble innhentet en redegjørelse fra oppdragstaker, og at det ble omtalt som en del av avtalen. Styret viser videre til at uavhengighet er omtalt i instruks for aktuarfunksjonen. Finanstilsynet registrerer at det ikke er avtalt et fast antall timer for utøvelse av aktuarfunksjonen, men at styret vurderer at oppdragets omfang er definert i instruks og i avtalen. Finanstilsynet registrerer at honoraret for utøvelse av funksjonen ikke er spesifisert i avtalen, men inkludert i det samlede honoraret til oppdragstaker. Etter Finanstilsynets vurdering bør vederlaget for utkontraktering av aktuarfunksjonen klart framgå av utkontrakteringsavtalen for å tydeliggjøre funksjonens omfang og sikre funksjonens uavhengighet. Finanstilsynet ber styret vurdere å oppdatere avtalen. Finanstilsynet legger til grunn at styret løpende vurderer om aktuarfunksjonen er tilstrekkelig uavhengig.

2.1.3 Måling av risiko

Egenvurdering av risiko (ORA)

Lov om finansforetak § 13-6 (Vurdering av risiko og samlet kapitalbehov) gjelder nå for pensjonskasser. Forskrift om pensjonsforetak § 28 gir utfyllende krav til innholdet i pensjonskassens egenvurdering av risiko. Egenvurderingen skal gjennomføres minst årlig og umiddelbart ved vesentlige endringer i risikoprofil. Egenvurderingen bør være godt integrert i pensjonskassens system for risikostyring og vektlegges ved strategiske beslutninger.

Retningslinjer

Finanstilsynet forventer at styret fastsetter retningslinjer for egenvurderingen av risiko, herunder for prosessen, ansvarsforhold, metoder, datakvalitet og egenvurderingens innhold. Finanstilsynet forventer at styret fastsetter nærmere kriterier for situasjoner hvor pensjonskassen skal gjennomføre en ekstraordinær prosess/vurdering. Kriteriene bør være konkrete og knyttes til pensjonskassens etablerte system for risikostyring, herunder risikoappetitrammeverket. Finanstilsynet legger til grunn at retningslinjene sikrer at prosessen for egenvurdering av risiko er godt integrert i pensjonskassens system for risikostyring. Finanstilsynet ba styret redegjøre for styrets retningslinjer for egenvurderingen av risiko.

Det følger av styrets svar at styret i risikostrategien har tatt inn et eget punkt om ORA som fastslår at pensjonskassen minst årlig, og umiddelbart ved vesentlige endringer i risikoprofilen, skal gjennomføre en ORA-prosess og at styret har vedtatt egne retningslinjer. Finanstilsynet ber styret evaluere etablerte retningslinjer opp mot Finanstilsynets ovennevnte forventninger.

Egenvurderingens innhold

Pensjonskassens egenvurdering må tilpasses virksomhetens art, omfang og kompleksitet. Finanstilsynet forventer at pensjonskassen identifiserer og vurderer alle vesentlige risikoer som pensjonskassen er eller kan bli eksponert mot. Pensjonskassen må vurdere kapitalbehovet på kort og lengre sikt og hvordan dette kapitalbehovet kan tilfredsstilles. Finanstilsynet forventer at pensjonskassen gjennomfører stresstester og scenarioanalyser og at resultatene vurderes opp mot pensjonskassens kapital- og beredskapsplaner. Pensjonskassen må også vurdere risikoer for medlemmene. Egenvurderingen skal inneholde redegjørelser for metoder og prosesser.

Finanstilsynet ba styret redegjøre for pensjonskassens etablerte prosess og planer for egenvurderingen av risiko i 2023.

Det følger av styrets svar at pensjonskassens ORA-prosess skal gjennomføres i andre kvartal og at det er fastsatt et eget årshjul for risikostyringsfunksjonen, herunder for behandlingen av ORA. Styret opplyser videre at internrevisjonen i 2023 skal vurdere ORA-prosessen. Finanstilsynet tar styrets redegjørelse til etterretning.

Internkontrollgjennomgang

Det følger av lov om finansforetak § 13-6 fjerde ledd at styret jevnlig skal vurdere om foretakets styrings- og kontrollordninger er tilpasset risikonivået og omfanget av virksomheten. I forskrift om pensjonsforetak § 22 (Risikostyring og internkontroll) andre ledd følger det at ledere på alle vesentlige virksomhetsområder løpende skal vurdere gjennomføringen av pensjonskassens internkontroll. Daglige leder skal minst årlig foreta en oppsummerende vurdering av om internkontrollen har vært gjennomført på en tilfredsstillende måte og om det er behov for nye tiltak. Finanstilsynet finner det naturlig at pensjonskassene i prosessen for egenvurdering av risiko vurderer om systemet for styring og kontroll er tilpasset risikonivå og omfang av virksomheten.

Finanstilsynet framhevet særlig at pensjonskassen gjennom både egen organisasjon og den utkontrakterte virksomheten har en nøkkelpersonrisiko. Etter Finanstilsynet vurdering bør nøkkelpersonrisiko ha en større plass i internkontrollen.

Styret viser i sitt svar til at kompetanse- og kapasitetsrisiko både i egen administrasjon og hos leverandører alltid har inngått som en vesentlig del av risikobildet. Finanstilsynet registrerer at styret framover ser behov for å ha enda mer oppmerksomhet på nøkkelpersonrisiko på bakgrunn av at ytterligere funksjoner er etablert. Finanstilsynet legger til grunn at vurdering av nøkkelpersonrisiko inkluderes i internkontrollgjennomgangen.

Finanstilsynet påpekte at pensjonskassen bør sørge for at systemet for å vurdere internkontrollen løpende oppdateres med nye områder for eksempel ved endring i risiko, herunder endring i organisering (internt eller hos oppdragstakere). Finanstilsynet tar til etterretning at styret bekrefter at pensjonskassen løpende gjør vurderinger av endring i risikobildet, som innebærer at enkelte risikoområder har vært tatt ut og at nye har kommet til.

2.1.4 Overvåking og rapportering

Overvåking av risiko

Løpende risikoovervåking

I forskrift om pensjonsforetak § 19 (Nærmere om risikoanalyser) videreføres kravet om jevnlig risikoanalyser. Analysene skal gjennomføres minst ved utgangen av hvert kvartal. Dersom analysene gir grunn til å tro at pensjonskassens fremtidige finansielle stilling vil være utsatt, skal pensjonskassen vurdere å iverksette tiltak som reduserer risikoen eller som øker bufferkapitalen. En enhet som er uavhengig av utøvende enhet skal ha ansvaret for analysene.

Finanstilsynet la til grunn at risikostyringsfunksjonen vil ha en sentral rolle i pensjonskassens risikoovervåking framover. Finanstilsynet ba i foreløpig rapport styret redegjøre for risikostyringsfunksjonens rolle i pensjonskassens løpende risikoovervåking.

Styret viser i sitt svar til vedtatt instruks for risikostyringsfunksjonen hvor styret opplyser at funksjonens rolle i pensjonskassens løpende risikoovervåking er nærmere beskrevet. Risikostyringsfunksjonens eventuelle rolle i etterlevelse av forskrift om pensjonsforetak § 19 er fortsatt uklart for Finanstilsynet. Finanstilsynet vurderte at dette bør klargjøres i instruksjonen.

Overvåking av etterlevelse

Avvikshåndtering

Finanstilsynet mottok pensjonskassens rutine for avvikshåndtering. Det var imidlertid uklart for Finanstilsynet om dette var generelle regler eller kun rutiner knyttet til informasjonssikkerhet. Finanstilsynet stilte spørsmål om rutinen bør gjelde generelt. Finanstilsynet ba videre styret redegjøre for pensjonskassens system for hendelsesrapportering og hvordan slik rapportering benyttes i pensjonskassens overvåking av operasjonell risiko.

Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at rutinen for avvikshåndtering er en generell regel og at dette vil tydeliggjøres. Styret påpeker at det framgår av rutinen at avvik skal meldes på skjema for hendelsesrapportering. Finanstilsynet tar til etterretning at rapporteringen overvåkes av daglig leder og inngår i vurderingen av internkontrollen samt at hendelsesrapportering vil inngå i månedsrapporteringen til styret.

Kontinuitet og beredskap

Det følger av forskrift om pensjonsforetak § 22 (Risikostyring og internkontroll) tredje ledd at systemet for risikostyring og internkontroll skal omfatte tiltak for å sikre kontinuitet i utøvelsen av virksomheten, herunder beredskapsplaner.

Finanstilsynet mottok pensjonskassens "Strategi for krisehåndtering (beredskapsplan)" vedtatt av styret i juni 2021. Finanstilsynet la til grunn at planen var vurdert i 2022. Finanstilsynet ba styret redegjøre for eventuelle endringer i planen i 2022.

Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at styret ikke har behandlet strategien for krisehåndtering i 2022, men at den etter planen vil behandles av styret i august 2023. Finanstilsynet tar til etterretning at en mulig endring som styret vil vurdere, er å ta inn krav om gjennomføring av årlige beredskapsøvelser.

2.2 Kapitalforvaltningsområdet

2.2.1 Strategi og overordnede retningslinjer

Kapitalforvaltningsstrategien

Strategiprosess mv.

Finanstilsynet forventer at det er en klar sammenheng mellom risikostrategiens risikoappetitt og risikotoleransegrenser og risikonivået fastsatt gjennom rammenivåene i kapitalforvaltningsstrategien. Finanstilsynet ba styret redegjøre nærmere for denne sammenheng. Finanstilsynet ba styret redegjøre for hvordan pensjonskassens ulike målsetninger balanseres. Finanstilsynet ba styret redegjøre for om pensjonskassen jevnlig gjennomfører ALM-analyser som grunnlag for å vurdere kapitalforvaltningsstrategien og hvordan egenvurderingen av risiko (ORA) fremover vil brukes i strategiprosessen.

Det følger blant annet av styrets svar at det er gjennomført ALM-analyser i tilfeller hvor styret har ansett det nødvendig som grunnlag for strategiske beslutninger, og styret opplyser at det sist ble gjennomført en slik analyse i 2021. Styret opplyser at det framover vil bli gjennomført ALM-analyser i forbindelse med ORA, når dette anses som nødvendig/hensiktsmessig for et godt beslutningsgrunnlag. Finanstilsynet registrerer at styret framhever er bevisst på effektene av at forpliktelsene kan øke mere de nærmeste årene som følge av høy inflasjon og høy lønnsvekst, som igjen kan påvirke behovet for avsetninger til bufferfond. Finanstilsynet tar styrets redegjørelse til etterretning.

Tillatte investeringsaktiviteter

Av strategidokumentet bør det klart framgå hvilke investeringsaktiviteter som er tillatt, for eksempel: Tillatte markeder/geografiske områder, tillatte aktivklasser og tillatte finansielle instrumenter, herunder derivater, instrumenter/verdipapirer som ikke omsettes i et regulert marked og komplekse produkter som er vanskelig å verdivurdere.

Finanstilsynet registrerte at bruk av derivater ble berørt i pensjonskassens strategidokument, men kun ved generell gjengivelse av gjeldende regelverk. Det var ikke oppgitt konkrete hvilke instrumenter som er tillatt brukt i forvaltningen, jf. kravet i forskrift om pensjonsforetak § 20. Finanstilsynet oppfattet at pensjonskassen hadde en relativt omfattende bruk av rentederivater.

Finanstilsynet registrerer at styret opplyser at det har vedtatt å avslutte det diskresjonære rentemandatet på norske omløpsobligasjoner hvor det var bruk av rentederivater. Styret opplyser videre at pensjonskassens valutasikring framover vil være integrert i de globale aksjefondene som benyttes, slik at den ønskede sikringsgraden av globale aksjer opprettholdes uten bruk av egne valutaterminkontrakter. Finanstilsynet tar til etterretning at styret opplyser at den reviderte kapitalforvaltningsstrategien omtaler bruk av rentederivater i tråd med eksisterende forvaltning.

Det følger av forskrift om pensjonsforetak § 17 (Kapitalforvaltningsstrategi) femte ledd at kapitalforvaltningsstrategien skal inneholde en vurdering av om faktorer knyttet til miljø, sosiale forhold og foretaksstyring skal hensyntas i kapitalforvaltningen innenfor rammen av prinsippet om forsvarlig kapitalforvaltning. Finanstilsynet registrerte at "bærekraftige investeringer" ble berørt i pensjonskassens "Ethiske regler" og i kapitalforvaltningsstrategiens avsnitt om "samfunnsansvar". Finanstilsynet stilte spørsmål om styrets retningslinjer for bærekraftige investeringer ytterligere bør konkretiseres.

Finanstilsynet tar til etterretning at styret i sitt svar opplyser at pensjonskassens retningslinjer for ansvarlige investeringer og håndtering av bærekraftsrisiko er konkretisert ved revidering av pensjonskassens kapitalforvaltningsstrategi i desember 2022.

Rammestruktur

Styret bør gjennom den etablerte rammestrukturen sikre at alle vesentlige risikoer er styrt.

Finanstilsynet registrerte at det følger av den overordnede strategien at kapitalforvaltningsstrategien skal sikre at selskapsporteføljen forvaltes forsvarlig. Finanstilsynet kunne ikke se det i kapitalforvaltningsstrategien gis føringer for selskapsporteføljen som har en betydelig risikokonsentrasjon mot eiendom, utover at det skal tas begrenset risiko i forvaltningen av porteføljen.

Finanstilsynet tar til etterretning at styret i sitt svar opplyser at kapitalforvaltningsstrategien er revidert, herunder avsnitt om eiendomseksposering i selskapsporteføljen.

Finanstilsynet vurderte at det i kollektivporteføljen gis begrensede føringer for sammensetningen innenfor de enkelte aktivaklassene. Det var ikke gitt retningslinjer for aktiv risiko i aksjeporteføljen. Det var ikke fastsatt retningslinjer/rammer for rentedurasjon og kredittdurasjon utover de signaler som ligger i definerte indekser. Finanstilsynet registrerte at en betydelig andel av rapportert renterisiko fra eiendelene kom fra rentederivater, men kunne ikke se at denne eksponeringen var styrt. Finanstilsynet registrerte at det var fastsatt kredittrisikobegrensninger i diskresjonære rentemandater, men stilte spørsmål om det ikke også bør fastsettes generelle overordnede føringer som inkluderer verdipapirfond.

Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at styret vil vurdere å fastsette retningslinjer for aktiv risiko i aksjeporteføljen og vurdere å fastsette retningslinjer for rentedurasjon og kredittdurasjon. Finanstilsynet legger til grunn at styret sikrer at alle vesentlige risikoer er styrt.

Styring av likviditetsrisiko (likviditetsstrategi)

Finanstilsynet registrerte at pensjonskassen i sin likviditetsstrategi ikke berører mulige marginkrav for derivater. Finanstilsynet viste til at markedsuren i 2020 medførte betydelige endringer i markedskurser og den historiske svekkelsen i den norske kronen medførte betydelig økning i krav om sikkerhet for inngåtte valutaderivater.

Det følger av styrets svar at styrets beslutning om avvikling av det diskresjonære rentemandatet og fjerning av valutasikring utenfor verdipapirfondene medfører at behovet for at pensjonskassen må ha tilgjengelig likviditet for å dekke marginkrav på derivater bortfaller og at ansvaret overføres til forvalterne av fondene. Finanstilsynet tar styrets svar til etterretning, men vil påpeke at pensjonskassen har ansvaret for alle pensjonskassens risikoer og at styret bør sikre at likviditetsstyring er en del av den løpende vurderingen av fondene.

Finanstilsynet registrerte at pensjonskassen har gjort en vurdering av eiendelens likviditet i en normalsituasjon, men at det ikke er gjort en vurdering av likviditeten i en stresset situasjon.

Det følger av styrets svar at det er styrets erfaring at selv i en så vidt ekstrem situasjon som oppsto i kapitalmarkedene under den første nedstengingen under covid-19-pandemien, var likviditeten i

majoriteten av pensjonskassens investeringer ikke vesentlig lavere enn det styret legger til grunn i sin likviditetsvurdering. Finanstilsynet legger til grunn at pensjonskassen i sin likviditetsstyring jevnlig vurderer likviditeten i stressede situasjoner.

Likviditeten i selskapsporteføljen er ikke eksplisitt berørt i likviditetsstrategien. Finanstilsynet viste til selskapsporteføljens formål og at eiendelene i pensjonskassens selskapsportefølje må vurderes å ha høy risikokonsentrasjon og lav likviditet.

Det følger av styrets svar at styret vurderer at behovet for likviditet i selskapsporteføljen er begrenset og dekkes av husleieinntekter og årlig egenkapitalinnskudd. Finanstilsynet stiller fortsatt spørsmål ved at selskapsporteføljen ikke er eksplisitt berørt i likviditetsstrategien.

Nærmere om rehabiliteringen av Kommunegården

Pensjonskassen gjennomførte i samarbeid med Bærum kommune et stort rehabiliteringsprosjekt av Kommunegården i Sandvika. Finanstilsynet registrerte i foreløpig rapport at prosjektet har krevd mye ressurser fra pensjonskassen som byggherre, innleie av konsulenter og etablering av omfattende prosedyrer for overvåking og rapportering. Finanstilsynet ba i foreløpig rapport styret redegjøre for hvordan det har sikret at pensjonskassens ressursbruk på rehabiliteringen av Kommunegården ikke har redusert nødvendige ressurser til andre deler av virksomheten.

Styret framhever i sitt svar at styret før vedtak av prosjektet inngående har drøftet hvilket ansvar og risiko dette påførte pensjonskassen, særlig knyttet til byggherrerollen. Styret vurderte at pensjonskassen ville være avhengig av profesjonell bistand da administrasjonen ikke hadde kapasitet eller kompetanse til å ivareta pensjonskassens interesser i et så stort prosjekt. Styret konkluderte med at risikoen ville bli best håndtert ved at pensjonskassen som byggets eier tok byggherrerollen, men slik at avtaleverket avlastet pensjonskassen for risiko. Styret opplyser at pensjonskassen under hele den aktuelle prosjektperioden har hatt avtale med en profesjonell konsulent som byggherrerepresentant og et konsulentfirma som prosjektleder, og at det også ble innleid juridisk kompetanse til å utarbeide ny leieavtale med kommunen og til å utrede de finansielle og skatterettslige konsekvensene for pensjonskassen. Styret påpeker videre at pensjonskassen også knyttet til seg annen kompetanse for å avlaste daglig leder. Finanstilsynet tar styrets redegjørelse til etterretning.

Finanstilsynet vurderer at det generelt er høy operasjonell risiko knyttet til slike prosjekter, men oppfattet fra mottatt dokumentasjon og fra samtalene under tilsynet at prosjektet er gjennomført etter planen og uten vesentlige avvik. Finanstilsynet ba i foreløpig rapport styret redegjøre for gjennomføringen av prosjektet og eventuell gjenstående usikkerhet.

Finanstilsynet registrerer at styret i sitt tilsvarende bekrefter at bygget ble ferdigstilt til riktig tid, med ønsket kvalitet og økonomisk er under budsjett. Styret opplyser at byggherrerepresentanten arbeider med å ferdigstille vedlikeholdsplaner for bygget og at det økonomiske sluttoppgjøret nærmer seg ferdigstillelse.

Finanstilsynet registrerte i foreløpig rapport at det allerede ved kommunenes overføring av eiendommen ved pensjonskassens opprettelse var klart at det var et stort vedlikeholdsetterslep, men at Bærum kommune gjennom inngått leiekontrakt var ansvarlig for vedlikeholdet av bygget. Finanstilsynet registrerte at det for styret var en forutsetning for gjennomføring av rehabiliterings-

prosjektet at de endelige kostnadene utlignes gjennom husleien, slik at pensjonskassen ikke har finansiell risiko for prosjektet. Prinsippene som ble lagt til grunn for leiekontrakten var at avtalen skulle dekke prosjektets reelle kostnader og for øvrig baseres på markedsmessige vurderinger. Ny leiekontrakt ble inngått i 2018 og rehabiliteringsprosjektet startet opp i 2019.

Finanstilsynet registrerte i foreløpig rapport at den løpende finansieringen av rehabiliteringsprosjektet er gjennomført ved at styret har vedtatt at kollektivporteføljen skal yte lån til selskapsporteføljen. Lånet reguleres nærmere i vedlegg til kapitalforvaltningsstrategien. Finanstilsynet registrerte at styret vurderer at det interne lånet er en attraktiv investering for kollektivporteføljen, med stabil avkastning og kontantstrøm med svært lav risiko. Finanstilsynet påpekte at det som følger av vedlegget til kapitalforvaltningsstrategien ikke vil være juridisk bindende for pensjonskassen og at styret til enhver tid kan gjøre endringer. Finanstilsynet framhevet generelt interessekonfliktene som kan oppstå. Finanstilsynet stilte derfor spørsmål ved om et internt lån mellom kollektivporteføljen og selskapsporteføljen er forsvarlig og i tråd med god forretnings-skikk. Finanstilsynet kunne videre ikke se at et slikt lån var i tråd med pensjonskassens gjeldende kapitalforvaltningsstrategi. Finanstilsynet ba i foreløpig rapport om styrets kommentarer. Finanstilsynet ba videre styret redegjøre for pensjonskassens retningslinjer for valg av eiendeler og endring av porteføljer for å unngå at det oppstår interessekonflikter mellom kunder og kundegrupper eller mellom kunder og foretaket, jf. lov om forsikringsvirksomhet § 3-11 sjuende ledd.

Styret framhever i sitt svar at det har gjennomført omfattende og grundige undersøkelser og drøftelser i forkant av etablering av låneordningen. Det er styrets oppfatning at ordningen innebærer en forsvarlig forvaltning i samsvar med foretakets formål, herunder med forsvarlig likviditet, sikkerhet, risikospredning og inntjening. Styret viser til at det har vedtatt et vedlegg til kapitalforvaltningsstrategien som beskriver låneordningen med den hensikt å sikre stabilitet og forutsigbarhet for pensjonskassen, sponsor og øvrige medlemsforetak. Styret påpeker at det ved eventuelle endringer påhviler styret en rekke krav. Det vil være krav av regulatorisk karakter og om armlengdes avstand til sponsor. Videre skal ordningen til enhver tid være forretningsmessig, og oppfylle kravet om ansvarlighet i forvaltningen. Styret vurderer derfor at det ikke er slik at vedlegget til kapitalforvaltningsstrategien kan endres uten videre. Styret framhever at dersom dette skulle bli aktuelt som følge av uforutsette forhold, vil styret rådføre seg med uavhengige rådgivere slik det ble gjort ved etableringen av ordningen. Styret påpeker at eventuelle endringer i låneordningen også vil bli fanget opp av finansrådgiver, og av alle kontrollinstanser, herunder risikostyringsfunksjonen, internrevisor og ekstern revisor. Styret vurderer at ordningen både er betryggende i seg selv, og under betryggende og uavhengig kontroll. Styret framhever at kollektivporteføljen har en lav eksponering mot eiendom, og at internlånet gir en lavrisiko deltakelse i en attraktiv eiendomsinvestering som gir en sikker avkastning. Styret vurderer at samtlige deltakere i kollektivporteføljen har fordel av låneordningen, og at risikoen påhviler Bærum kommune som i henhold til vedtektene er eneste innskyter av egenkapital i pensjonskassen. Styret vurderer at dette hindrer at det oppstår interessekonflikter mellom kunder og kundegrupper eller mellom kunder og foretaket.

Finanstilsynet kan ikke se at styret i sitt svar konkret har redegjort for pensjonskassens retningslinjer for valg av eiendeler og endring av porteføljer for å unngå at det oppstår interessekonflikter mellom kunder og kundegrupper eller mellom kunder og foretaket, jf. lov om forsikringsvirksomhet § 3-11 sjuende ledd. Finanstilsynet legger til grunn at pensjonskassen har etablert slike

retningslinjer. Finanstilsynet tar styrets redegjørelse om prosessen knyttet til rehabilitering av Kommunegården til etterretning, men stiller fortsatt generelt spørsmål ved om et internt lån mellom kollektivporteføljen og selskapsporteføljen er forsvarlig og i tråd med god forretningsskikk.

2.2.2 Organisering og ansvarsforhold

Overvåking av kapitalforvaltningen

Det følger av forskrift om pensjonsforetak at det skal være klar uavhengighet og arbeidsdeling mellom enheter og personell med utøvende funksjoner, og enheter og personell med ansvar for overvåking. Den enhet som overvåker kapitalforvaltningen, skal løpende vurdere om, og påse at, kapitalforvaltningen utøves i tråd med kapitalforvaltningsstrategien og øvrige retningslinjer for forvaltningen. Finanstilsynet ba styret redegjøre for hvem/hvilken enhet som utøver denne rollen for den samlede kapitalforvaltningen.

Det følger av styrets svar at fra og med 2023 er oppgaven utkontraktert til pensjonskassens investeringsrådgiver. Styret påpeker at investeringsrådgiver er uavhengig av forvalterne og at det er styret i pensjonskassen som tar alle investeringsbeslutninger. Styret framhever at gjennom investeringsrådgivers rapporteringssystem har daglig leder løpende tilgang til porteføljen og at i dette systemet vil eventuelle brudd på kapitalforvaltningsstrategien varsles. Det følger videre av styrets svar det er to personer hos investeringsrådgiver som påser at alle plasseringene har offisielle kurser ved månedsslutt og henter ut en offisiell månedsrapport som oversendes pensjonskassen sammen med en månedlig risikoreport, hvor eventuelle brudd på overordnet strategi framkommer. Finanstilsynet legger til grunn at pensjonskassen løpende vurderer om oppdragstakers organisering sikrer tilstrekkelig uavhengighet mellom oppgaver knyttet til investeringsrådgivning og oppgaver knyttet til overvåking og kontroll.

2.2.3 Måling av risiko

Retningslinjer/prosedyrer for verdivurdering

Det bør foreligge retningslinjer og prosedyrer for verdivurdering. Eiendom utgjør en svært stor andel av pensjonskassens selskapsportefølje. Finanstilsynet ba i foreløpig rapport styret redegjøre for pensjonskassens retningslinjer og prosedyrer for verdivurdering av eiendom.

Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at praksis er at det årlig foretas en verdivurdering av pensjonskassens direkteide eiendommer av et uavhengig takseringsforetak. Finanstilsynet legger til grunn at det foreligger skriftlige retningslinjer og prosedyrer for verdivurdering. Finanstilsynet legger til grunn at styret løpende påser at verdivurderingen er forsvarlig.

2.2.4 Overvåking og rapportering

Redegjørelse for kapitalforvaltningsstrategien

Pensjonskasser skal utarbeide en skriftlig redegjørelse for kapitalforvaltningsstrategien, jf. forskrift om pensjonsforetak § 30 (Redegjørelse for kapitalforvaltningsstrategien). Redegjørelsen skal gjøres offentlig tilgjengelig. Kravet om en slik redegjørelse kan oppfylles ved å gjøre pensjonskassens kapitalforvaltningsstrategi offentlig tilgjengelig.

Finanstilsynet registrerte at pensjonskassen har publisert en slik redegjørelse på pensjonskassens nettsted. Finanstilsynet legger til grunn at redegjørelsen avspeiler innholdet i pensjonskassens

kapitalforvaltningsstrategi og tas opp til fornyet vurdering ved endringer i kapitalforvaltningsstrategien.

2.3 Forsikringsområdet

2.3.1 Strategi og overordnede retningslinjer

Forsikringsstrategi mv.

Finanstilsynet forventer at det foreligger en forsikringsstrategi som fungerer som et styringsverktøy for styret. Strategien bør klart etablere styrets risikotoleranse og inneholde et rammeverk for forsikringsrisiko med angivelse av risikorammer for de ulike forsikringsrisikoene. Forsikringsstrategien bør identifisere aktuelle forsikringsrisikoer, fastsette hvordan disse skal styres og måles samt hvordan utvikling av ulike risikoer skal rapporteres til styret. Det bør gis klare føringer og retningslinjer for de tiltak som skal gjennomføres når rammene overskrides eller strategi-dokumentets øvrige retningslinjer fravikes.

Finanstilsynet vurderer at alle deler av det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget bør dokumenteres. En samlet oversikt over beregningsgrunnlaget bør innarbeides som del av pensjonskassens forsikringsstrategi. I foreløpig rapport skrev Finanstilsynet at dette betyr at pensjonskassen også bør inkludere beregningsgrunnlaget for administrasjonsreserve, rentegarantipremie, eventuelle fortjenesteelementer i premien og IBNR/RBNS-avsetninger i strategidokumentet.

Finanstilsynet tar til etterretning at styret i sitt svar opplyser at forsikringsstrategien nå dekker det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget.

Finanstilsynet registrerte at pensjonskassen har etablert egne retningslinjer for gjenforsikring som fungerer som grunnlag for diskusjoner i styret og beslutninger om pensjonskassens gjenforsikringsprogram. Etter Finanstilsynets vurdering bør retningslinjene være tydeligere når det gjelder krav til gjenforsikringsforetak og krav til vilkår for gjenforsikringsavtalen utover dekningsomfanget til katastrofedekningen. Dette gjelder blant annet krav til kredittverdighet hos gjenforsikringsforetaket, hvilke unntak fra katastrofedekning som godtas og vilkår for reetablering av gjenforsikring etter eventuell hendelse.

Finanstilsynet tar til etterretning at styret er enig i at dette bør dekkes i retningslinjene for gjenforsikring, og at dette vil inkluderes ved neste revisjon.

2.3.2 Måling av forsikringsrisiko

Beregning av risikoresultat

Finanstilsynet forventer at pensjonsinnretningene skiller mellom premier og risikokostnader, slik at risikoresultater blir beregnet korrekt som de på forhånd beregnede risikopremier med fradrag for de faktiske risikokostnader. Risikopremiene skal beregnes etter gjeldende premieberegningssystem. Medlemsforetakenes pensjonsplaner og de til enhver tid ajourførte medlemsdataene ligger til grunn for beregningene. Det er pensjonsrettighetene som ligger til grunn for beregningen av risikopremiene som definerer og avgrenser risikoen pensjonsinnretningen dekker gjennom risikoresultatet. For andre pensjonsrettigheter som oppstår, og som pensjonskassen ikke har kunnet premiesette på forhånd ut fra forsikringstekniske beregninger, skal det beregnes premie på det tidspunktet pensjonsrettighetene oppstår. Finanstilsynet legger til grunn at pensjonskassen

har oppdaterte rutiner for ajourhold av medlemsbestanden og et forsikringsteknisk system som ivaretar dette.

Styret viser i sitt svar til at medlemsrapportering er en plikt som påhviler arbeidsgiverne, og at det i samarbeid med kommunen er utarbeidet en rutine som definerer de ulike oppgavene. Det er gjennomført opplæringsaktiviteter og det gjennomføres jevnlig statusmøter mellom kommunen, pensjonsleverandør og pensjonskassen. Styret opplyser at pensjonsleverandør i sin avtale med pensjonskassen har ansvar for å ajourføre medlemsregisteret over aktive medlemmer og pensjonister med tilhørende beregninger og rapportering av pensjonsytelser, premier og premiereserver hvert kvartal, samt å kvalitetssikre medlemsdata/bestandskontroll. Styret opplyser videre at det siden opprettelsen av pensjonskassen har vært opptatt av å få et riktig beregningsgrunnlag for risikoresultatet, og at aktuar kontinuerlig jobber for å skille mellom premier og risikokostnader. Dette arbeidet omfatter også dialog med systemleverandør for å øke rapporteringsnøyaktigheten. Styret trekker frem offentlig samordning som en kontoføringspost som tydeligere bør skille mellom elementer som bør belastes risikoresultat og elementer som bør utløse en engangspremie. Finanstilsynet tar styrets redegjørelse til etterretning, og legger til grunn at pensjonskassen viderefører sitt arbeid for å sikre at risikoresultater beregnes korrekt.

Biometriske forutsetninger

Uføreforutsetninger

Styret har vedtatt nytt beregningsgrunnlag for uførhet og reaktivering. Bakgrunnen for det nye beregningsgrunnlaget var betydelige positive risikoresultater for uførhet i flere år og et ønske fra styret om å gjennomføre en analyse av uføretariffen. Det framgår av mottatt tariffmelding at den nye reaktiveringstariffen er uten sikkerhetsmarginer. Finanstilsynet viser til at forsikringsvirksomhetsloven har klare regler for utforming av pristariffer. Dette innebærer blant annet at pensjonskassen skal sørge for at premier skal stå i rimelig forhold til den risiko som overtas og de tjenester som ytes, og krav om at det ikke vil skje urimelig forskjellsbehandling mellom produkter, produktkombinasjoner eller kundegrupper. Finanstilsynet legger til grunn at pensjonsinnretningene benytter en pristariff som er tilstrekkelig til å gi sikkerhet for at forpliktelsene blir oppfylt. Dette må innebære at pensjonsinnretningen ved prisfastsettelsen forventer positive resultater. Finanstilsynet ba i foreløpig rapport om styrets kommentarer til ny reaktiveringstariff i lys av forsikringsvirksomhetslovens regler om utforming av pristariffer.

Styret viser i sitt svar til at den delen av pristariffen som omfatter overgang fra aktiv til ufør inneholder sikkerhetsmarginer. Dermed er det en forventning at risikoresultatet for uførhet gir et positivt resultat, selv om den delen som er knyttet til reaktivering er uten marginer. Styret mener samlet sett at uføretariffen inneholder nødvendige marginer. Finanstilsynet forstår av styrets svar at marginer i en del av pristariffen skal kompensere for ingen marginer i en annen del av pristariffen. Finanstilsynet stiller spørsmål ved om en slik samlet pristariff vil sikre at pensjonskassen holder seg innenfor forsikringsvirksomhetslovens rammer. Finanstilsynet legger til grunn at styret løpende vurderer sin reaktiveringstariff.

Dødelighetsforutsetninger

Dødelighetstariffen K2013 utgjør en sentral del av det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget. Finanstilsynet har registrert at styret har stilt spørsmål ved nøyaktigheten av risikoresultatene som ligger til grunn for styrets vurderinger av risikoresultat opp mot rammene i forsikringsstrategien. Etter Finanstilsynets vurdering bør styret be om særskilte analyser av sentrale forutsetninger i

situasjoner hvor det er usikkerhet rundt etablerte målemetoder. Finanstilsynet ba om styrets vurdering av behovet for en særskilt analyse av dødelighetstariffen K2013.

Det følger av styrets svar at styret ser behovet for å gjøre en særskilt analyse av dødelighetstariffen. Finanstilsynet tar til etterretning at en slik analyse vil gjennomføres i løpet av 2023.

Ny offentlig tjenestepensjon

Modellen for pensjonsopptjening i ny offentlig tjenestepensjon stiller nye krav til kvalitet og ajourhold av medlemsbestanden. En godt ajourholdt medlemsbestand krever god interaksjon mellom pensjonskassens kunder, pensjonskassen, pensjonskassens utkontrakterte virksomhet og det forsikringstekniske systemet. Finanstilsynet registrerte at pensjonskassen i sin seneste internkontrollgjennomgang vurderte risikoen tilknyttet ny offentlig tjenestepensjon som meget lav. Finanstilsynet ba i foreløpig rapport om styrets kommentarer til risikovurderingen og kravene ny offentlig tjenestepensjon stiller til kvalitet og ajourhold av medlemsbestanden.

Styret viser i sitt svar til at det anså at det var relativt høy risiko knyttet til innføring av de første delene av regelverket for ny offentlig tjenestepensjon som trådte i kraft 1. januar 2020. Stort sett fant styret innføringen tilfredsstillende, noe som også ble bekreftet ved kontroller som ble foretatt senere. I påvente av nye regler, vurderte styret det slik at risikoen på dette punktet var noe lavere enn tidligere. I internkontrollen for 2023 har punktet knyttet til pensjonsoppgjør fått høynet risiko på grunn av manglende regelverksavklaringer som påvirker kvalitet og ajourhold av medlemsbestanden. Styret viser for øvrig til utvikling av pensjonssystemet, blant annet en bedre ajourholdsløsning og videreutvikling av medlemssidene for visning av fremtidig pensjon, og samarbeid pensjonsleverandørene mellom om å finne løsninger for overføring av data og refusjon. Finanstilsynet tar styrets kommentarer til etterretning.

2.3.3 Overvåking og rapportering

Beregning og rapportering av det forenklete solvenskapitalkravet

Forutsetninger for beregning av beste estimat for forpliktelsene er vesentlige for justering av avsetninger ved overgang til markedsverdi i forenklet solvenskapitalkrav for pensjonskasser. Pensjonskassen legger til grunn særskilte forutsetninger for biometrisk risiko, nåverdi av fremtidige rentegarantipremier og nåverdi fremtidige regelmessige kapitalinnskudd.

Finanstilsynet forventer at pensjonskassene foretar grundige vurderinger av de forutsetningene som benyttes i beste estimat. Etter gjennomføringen av IORP II i norsk regelverk fra 1. januar 2023, har aktuarfunksjonen fått et særskilt ansvar for å sikre at metoder, modeller og forutsetninger i beregningen av beste estimat er hensiktsmessige, og at dataene som benyttes i beregningen er tilstrekkelige og av nødvendig kvalitet. Styret må legge til rette for at aktuarfunksjonen kan informere styret og ledelsen om hvorvidt beregningen av forsikringsavsetningene er pålitelige og tilstrekkelige.

Finanstilsynet påpeker på generelt grunnlag at pensjonskassen har ansvaret for beregningen og rapporteringen av det forenklete solvenskapitalkravet, selv om de uavhengige kontrollfunksjonene og deler av rapporteringen er utkontraktert. Blant annet skal beregningsmetoder og forutsetningene som er lagt til grunn dokumenteres. Endringer i beregningsmetoder og forutsetninger skal klart framgå og begrunnes.

Finanstilsynet ba i foreløpig rapport pensjonskassen redegjøre for sine rutiner for dokumentasjon og prosesser for jevnlig vurdering av metoder og forutsetninger samt styrets involvering i dette.

Styret viser i sitt svar til at det er tydeliggjort i instruksen for aktuarfunksjonen hvordan aktuar skal rapportere til styret og de oppgaver aktuar har etter regelverket. I utkontrakteringsavtalen om aktuarfunksjonen er det blant annet bestemt at aktuarfunksjonen skal fasilitere en årlig gjennomgang av metodikk og beregningsforutsetninger, for å sikre at vesentlige forutsetninger i avsetningsberegningene regelmessig blir vurdert og dokumentert. Styret viser videre til at beregningsmetodikken for hovedelementene i beste estimat er beskrevet i et vedlegg til forsikringsstrategien som styret vedtar. Styret har videre besluttet at aktuar skal presentere effekten av premie for rentegaranti og effekten av fremtidige regelmessige kapitalinnskudd kvartalsvis. Finanstilsynet tar styrets redegjørelse til etterretning.

Finanstilsynet ber om å motta kopi av protokollen fra styremøtet hvor Finanstilsynets tilsynsrapport blir behandlet. Kopi av tilsynsrapporten bes sendt til valgt revisor.

For Finanstilsynet

Runa Kristiane Sæther
seksjonssjef

Runar Elvsborg
senior tilsynsrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.